

ÖSSZEFÜGGÉS

Két novella

MÉREY KATALIN

LOURDES

Nagyon gazdag lehettem valamikor, mára már annyi mindent elfelejtettem, de még mindig van mire emlékezmem.

Emlékszem a csendre. Olyan nagy és mély volt a nyári esték csendje, hogy hozzánk hallatszottak a vonatok, és hallottuk a békák brekegését egészen messziről, az állomás közelében levő tóból. Békakoncert, mondtuk valamelyik olvasmányunk nyomán.

Hallom a nagymama hangját, ahogy ünnepélyesen mondja: megy a vonat, és ebben benne van minden: a ritka utazások varázsa, a robogás, a vagonok világokat összekötő csodája, a dübörgő mozdony halált hozó ereje, a gomolygó füst csipős szénszaga, a messze távolban összefutó sínek, amelyeken az ember nem mer átmenni, az olajos talpfák, a köztük csikorgó zúzalék, az itt-ott senyvedő, száradó gaz, mert a vasúti töltésen mindig valami száraz kóró kínlódik; benne van a nagymama fájós lába, a látni nem akaró szeme, az Anti, a Gyuszi meg az Imrc, a megmaradt három fia, mi, a három kislány, a torzsalkodás az anyámmal, az Öreg, aki nincs már . . . és hogy végre vége még egy gyötrelmes napnak; benne van a házunk, a kert, az udvar, benne van a város és az öreg templom, a nagy akácfánk és a nyár langyos utóíze, a közelgő éjszaka békéje, az alig mozduló szellő hűvössége, benne van az is, hogy hallottuk, hogy beharangoztak, hiszen ott, csaknem mifölöttünk nyúlt az ég felé az új templom két tornya.

Sok mindent elfelejtettem, de a Lourdesi Szűzmáriát és a kis ónpo-
harat nem fogom elfelejteni. Lourdesi Szűzanya, így: ou-val, e-vel, s-sel
és rövid ü-vel. Érdekes, sose kérdeztem meg, mikor járt a nagymama
Lourdes-ban, és miért nem dobta el ott a botját. Mert úgy látszik, nem
történt csoda, a nagymama lába nem gyógyult meg, és a szeme se akart
sehogy se megjavulni . . . hát hiába volt Lourdes-ban?

Tisztán hallom a sörétek hangját, ahogy a nagymama rázogatja őket
az üvegben. Kásásan, kicsit csikorgósan, tompán surrognak. Különvá-
logatva őrizte az aprókat, külön a nagyobbakat, és külön az egész
nagyokat. Üvegmosásra mindig az aprókat használta az ónpohárból, a
nagyobbak csak a nagyon piszkos üvegekhez kellettek, az egész nagyok
meg nem is tudom mire valók voltak, tőlük eltört volna az üveg.

Paradicsomfőzés.

Talán még fontosabb volt, mint a káposztasavanyítás vagy a szilva-
lekvárfőzés. Nem tudom, miért kellett minden évben annyi új üveg, nem
tudom, hova tűntek az előbbi évek üvegei, de tisztán emlékszem az
üvegmosás előző napi vizes, pancsolós ceremóniájára, a dézsákra, a
teknőkre, a szakajtókra, a padlásról lehozott pókhálós, poros paradi-
csomosüvegekre. Emlékszem a tragacon hazatolt paradicsom szagára,
mert a paradicsomnak néhány, igen, néhány napig állnia kell a kamrában.
Az orromban van a kotla alatt égő fahasábok füstje meg a só és az ecet
furcsa, fanyar, maró szaga, ahogy a nagymama súrolja a rézbográcsot;
látom, ahogy az apám hajlongva rakja a tüzet, látom, ahogy az anyám
az udvaron idegeskedik, izzad, kapkod, sűrög, és nagyon fontos. Látom
magamat is, ahogy a nagy pléhteknőben boldogan gyűjtöm a leázott és
a leáztatott címkéket. Arra nem emlékszem, milyenek voltak a címkék,
mi volt rájuk írva, csak azt tudom, hogy a húgom kaparintott meg
legtöbbet belőlük, ő volt a szemfüles. Ólvadozik, ólvadozik, üvöltötte,
és már tépte, vitte is. Újabb üvegekért örökké engem szalasztottak a
padlásra, és arra is emlékszem, hogy a kémény mögött a sarokban szinte
elrejtve egész halom vadonatúj piszkos üveget fedeztem föl. A címkéjük
miatt nagy mohón azokat hoztam le. Pontosan emlékszem, úgy voltak
fölállítva, hogy ne nagyon lehessen észrevenni őket, és valami sárgás-
barnás-vörös üledék száradt bennük. Látom a nagymamát, ahogy
meghökken, ahogy gyanakodva, furcsállva nézegeti a rossz szemével,
ahogy próbálja elolvasni a föliratokat, ahogy forgatja csodálkozva, hogy

hol szereztem, honnan hoztam, ahogy lemondón, beletörődve legyint, mert rájött. Látom, ahogy megfordul, és még görnyedtebben mossa az üvegeket. Itt van a fülemben, a szívemben az a kis bennszakadt hang a nagymama emlékével együtt, közben hallom, egyre hallom a söréteket, ahogy az üvegben egyhangúan keveregve, susorogva forognak, ahogy a nagymama gépiesen forgatja, rázza, rázogatja őket.

Hány nyulat, fácánt vagy mit tisztíthatott meg a nagymama az öreg Kiss kocsmájában kislánként?! Mennyit hajladozhatott, pizmoghatott, nehogy egy sörét is bennmaradjon. Egyszer, amikor elnézett egyet, és megcsikordult a vendég foga, maga a vendég szedte ki a nagymamát az apja keze közül, mert hát mindig olyan nagyon nagy akarátú volt az öreg Kiss.

Görnyed a nagymama az udvaron a pléhteknő fölött, görnyedezek vele én is, a sörétek surrognak, és én sehogy sem értem, miért nem hallgatta meg Mária a nagymama imáját.

Nálunk lakott akkoriban a Gyuszi bácsi, a ki-kimaradó, nótás, keservesen mulatós, örökösen éjszakázó mézsáros nagybátyám, akiről azt mondták, hogy iszik, hogy sokat iszik, hogy iszákos, sőt részezes. Nem tudom, mit ivott, bort-e vagy pálinkát, sört-e vagy spriccet, de ma már azt mondanám, foglalkozási ártalom volt ez nála. Elfelejtődött a nagybátyám, elfelejtődött a nagyszerű kenőmájasa is, ami nálunk mindig először fogyott el disznóvágás után, és elfelejtődtek a nótái is, amiket éjjel hazajövet énekelt. A nagymama mindig nagyon sokat imádkozott érte, arra tisztán emlékszem, és arra is, hogy nagyon-nagyon bántam, hogy lehoztam azokat az eldugott üvegeket.

Az ónphár hozzám került, karácsonykor abba szoktam tenni a kukoricával, babbal, lencsével kevert búzát a hármás gyertyának. Most már én is csak erős fényben és nagyítóval tudom elolvasni rajta a föliratot: *La Grotte és N. D. de Lourdes*.

Nem baj, hogy a nagymama úgy ejtette, végső soron igaza volt, és az sem baj, hogy sörétet tartott benne, mert már nem látta. Az a baj, azt bánom, azt fájjalom, hogy úgy halt meg . . . hogy nem érte meg . . .

Mert nem ivott a végén a nagybátyám, Mária mégiscsak meghallgatta a nagymamát.

FÉNYES SZELEK

Megértem, hogy múzeumi tárgy lett a játékaimból, a porcelán babaszervizből, a csontborítású dominóból, amivel az apámmal játszottunk néha esténként. Múzeumi tárgy lett a nagymama ágya, az abrosz, amit az asztalra terített, az ágy mellett levő kutyás, vadászos falvédő, a sötétbordó, majdnem fekete ágyterítő.

Furcsa érzés . . . olyan, mintha az ember szembetalálkozna egykori önmagával. A tájmúzeumban az ember fölismeri az iskoláját, a táblát és a padot, a tintatartót és az olajos padlót, a vaskályhát, az otthoni kamrát, a pincét, a köcsögöket, amikben a nagymama tejet savanyított, a vaslábast és a kacsasütőt (így), ami ugyanúgy meg van drótozva, mint a nagymamái volt.

Múzeumba került az életem, az életforma, amelybe beleszülettem.

Megvan a tapasztott tűzhely a vízmelegítő kisbográccsal éppúgy, mint nálunk a nyári konyhában, megvan a mosóteknő és a mángoló, mert mi r nélkül ejtettük. Bolyongok, nézelődöm, emlékezem. Boldogan ismerem föl a nagymama légyfogó üvegét meg a palackdugaszoló masináját. Mennyit kínlódtott vele, míg végleg félre nem tette, mert már nem lehetett parafa dugót kapni! Elragadtatva magyarázom a csodálkozó többieknek, mi micsoda, és csak akkor döbbenek meg, amikor rákérdeznek, hogy én ezt honnan tudom. Elsomfordálok, egyedül akarok lenni, de az udvaron mosakodó macska is emlékeket ébreszt. A kutyaház, a nyúlketrec is ismerős. A pincében ugyanúgy akasztották föl a polcot, mint mi, s tudom, hogy ez a csigák miatt volt. Ugyanolyan a kút és a vízpad, ugyanolyanok a kék meg a zöld vizeskannák, a szekrényben a horgolt csíkok, amiket az anyám kitartóan stráfoknak hívott, és az eszméletlenségig keményített, ugyanolyanok a tányérok, ugyanúgy megkoptak, ugyanúgy repedt meg némelyik. Mintha az egész Alföld minden gazdasszonya ugyanott, ugyanattól vásárolta volna az ugyanott készült porcelánt, edényt, egyebet.

Az udvar is megvan, a folyosó gondosan fölsöpörve, a fű szépen lekasálva, a kutya szegény megkötve, a tyúkok rendben az ólban, a kapu behajtva.

Az iskolából hangfoszlányok. Lassan-lassan fölismerem . . .

Sose tartoztam közéjük, nem is tartozhattam, persze. Jóformán csak vén fejjel tudtam meg igazán, mi a fényes szelek és a fényes szelek nemzedéke. Csak egy gyönyörű népdalt dúdoltam, amikor valaki rám szólt, hogy ez a fényes szelek, és megkérdezte, honnan ismerem. Én csak a bunkócskát ismertem; nekem az a szegény kis gügye bunkócska jutott, együtt énekeltem a nővéremmel az iskolában, amikor magával vitt, mert tanítás után moziba mentek (a nővérem négy évvel előttem járt). Én a nehéz emberek közé tartoztam, de hogy ezt mondják rám, sokkal később, hivatali pályafutásom mélypontján és véletlenül tudtam meg.

Hallgatom az udvaron a dallamot, mint a rabmadár, ki-kitörnek a hangok, itt-ott megértem a szöveget is, és persze fölismerem a népdalt. A régi iskola diákjai összefutottak valahogy a skanzenban, és most ragyogó szemmel, keserves nosztalgiával énekelik. Egyikük vezényel, és ők rég múlt ifjúságuk varázsában, magafeledten, boldog elandalodással, mit sem tudva és tudatosítva, mit sem értve, mit sem érezve, rózsaszínű mámorban dalolnak.

Én pedig, íme, nem vagyok nehéz ember, mert amikor a bunkócskára kerül a sor, nem szólok, nem hóbörgök. Csupán fölrémlik előttem a múltból a Központi Iskola, az iskolaudvar, ahol a nővéremre vártam, az osztály, ahonnan moziba indultunk, fölrémленek a szovjet filmek, amiket nézettek velünk, fölrémленik, ahogy harsányan köszönünk: *Szabadság*, és ahogy együtt búcsúzóul elénekeljük a W. tanító bácsinak a bunkócskát. Mert a W. – vagy V. (nem tudom már) tanító bácsi benne volt, része volt, tett érte, és ha megkértük, csak úgy ömlött belőle a szó arról, ahogy a gőzhenger – ájtatosan és csupa nagybetűvel, méghozzá pirossal – megindult Keleten, és csak jött, és jött, és jött . . . Csendben és magamban csodálkozom, hogy vannak még élő, lélegző lények, akik a bunkócskát úgy éneklük, mint én a himnuszt.